כיתה ט' | עברית ולשון | שיעור 4 מתוך 4 | 45 דק' | מתאים לממלכתי ולממלכתי-דתי

תנאי, וכותבים פסקה מקושרת

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יבחינו בין תנאי ממשי ("אם") לבין תנאי שאינו ממשי ("אילו" / "לו") ויכירו את "אלא אם כן" ו"בתנאי ש..."
- התלמידים יתקנו טקסט שבו מילות קישור אינן מתאימות ליחס
- התלמידים יכתבו פסקה טיעונית מקושרת עם לפחות חמישה יחסים לוגיים

📖 הסבר למורה

תנאי ממשי מתאר מצב אפשרי: "**אם** נסיים מוקדם, נצא לחצר". **תנאי שאינו ממשי** מתאר מצב שלא קרה או שאינו נכון עכשיו, והתוצאה בצורת "היה + פועל": "**אילו** ידעתי שאתה מגיע, הייתי מחכה לך" (אבל לא ידעתי). "**אלא אם כן**" פירושו "רק אם לא": "נצא לטיול, אלא אם כן ירד גשם". "**בתנאי ש...**" מדגיש שהתנאי הכרחי: "אפשר לצאת, בתנאי שתחזרו עד שש".

כותבים פסקה מקושרת: טענה, נימוק ראשון (ראשית / בראש ובראשונה), נימוק שני (שנית / יתר על כן), טענה נגדית והפרכה (אמנם... אולם), ומסקנה (לכן / לפיכך / לסיכום). לפני הגשה בודקים כל מילת קישור בשאלה: האם היחס שהיא מבטאת הוא היחס בין הרעיונות?

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. **פתיחה:** "מה הייתם עושים אילו...?" התלמידים משלימים משפט ומסבירים למה זה תנאי שאינו ממשי. (6 דקות)
2. **הסבר:** סוגי התנאי ומבנה פסקה טיעונית מקושרת. (10 דקות)
3. **מעבדת עריכה:** בזוגות: טקסט קצר (בדף העבודה) שבו שלוש מילות קישור שגויות. מוצאים, מתקנים ומסבירים. (9 דקות)
4. **כתיבה:** כל תלמיד כותב פסקה טיעונית בנושא מתוך רשימה. (15 דקות)
5. **סיכום:** עמית מסמן בפסקה של חברו את היחסים הלוגיים בצבעים ובודק התאמה. (5 דקות)

💬 שאלות בשלוש רמות

1. **רמה 1, הבנה ואיתור:** השלימו: "___ תגיע בזמן, תוכל להצטרף לטיול." (תנאי ממשי)
2. **רמה 2, יישום וניתוח:** מה ההבדל בין "אם ירד גשם, נישאר בבית" לבין "אילו ירד גשם, היינו נשארים בבית"?

3. **רמה 3, הערכה ויצירה:** כתבו פסקה טיעונית (6-8 משפטים) בנושא "האם כדאי להאריך את יום הלימודים?" עם לפחות חמישה יחסים לוגיים שונים.

🎟️ כרטיס יציאה (בסוף השיעור)

1. כתבו משפט עם "אלא אם כן".
2. באיזו מילת קישור תפתחו את המסקנה בפסקה?

💡 הערות למורה

טעות נפוצה: "אם" עם תוצאה בצורת "היה..." ("אם הייתי יודע"), שנפוצה בדיבור; בכתיבה תקנית לתנאי שאינו ממשי משתמשים ב"אילו" או "לו". במעבדת העריכה כדאי לקבל יותר מתיקון נכון אחד.
למתקשים: מסגרת כתיבה עם מילות הקישור כבר במקומן. למתקדמים: לכתוב את אותה פסקה פעמיים, בעד ונגד.

📝 בדף העבודה

תנאי ופסקה מקושרת: 8 משימות, ומחוון מלא בעמוד השני.

מחוון: תנאי ופסקה מקושרת

1. ב. אם (תנאי ממשי)
2. ב. אילו (תנאי שאינו ממשי)
3. ב. אלא אם כן
4. 1. ויתור (הכותב מודה שמבחנים יוצרים לחץ, ובכל זאת הם מועילים). 2. סיבה. 3. ניגוד או הסתייגות.
5. "אמנם" או "אף על פי ש...": "אמנם מבחנים יוצרים לחץ, אך..."; הכותב מודה בטענה הנגדית (ויתור), ולא מציג תוצאה.
6. "מפני ש" / "משום ש": "מפני שבלי מבחנים קשה לדעת מי צריך עזרה..."; זו סיבה, לא תכלית.
7. "עם זאת" / "אולם": "עם זאת, אפשר לשנות את סוג המבחנים..."; זה ניגוד או הסתייגות. "למרות" גם אינו יכול לבוא לפני משפט בלי ש.
8. בדקו: טענה, שני נימוקים, טענה נגדית והפרכה, מסקנה; חמישה יחסים שונים לפחות; כל מילת קישור מתאימה ליחס.